

Balázs Géza

A magyar nyelv éve eseményei

Bevezetés

1759. október 27-én született Kazinczy Ferenc. A születésének 250. évfordulójához kapcsolódó ünnepségek előkészületeit a kulturális kormányzat már két évvel korábban megkezdte. Ám 2009 elején még csak arról lehetett tudni, hogy inkább „a tehetség éve” jelszó lesz a fő üzenet, így a magyar nyelv éve, vagyis a Kazinczy-év tartalma háttérbe szorul. Adódott volna, hogy a 2009. január 21-i magyar kultúra napján bejelentsék a kulturális üzenetet, de ez is elmaradt. Az első negyedév végére vált egyértelművé, hogy mégis lesz magyar nyelv éve, és az eseményeket – mintegy 100 millió forintos kerettel – a Balassi Bálint Intézet Nemzeti Évfordulók Titkársága szervezi. Az elképzelésekből létrejött konkrét terveket és pályázatokat mind 2009 tavaszán írták ki. A magyar nyelvi kultúrában működő szervezetek (intézmények, múzeumok, könyvtárak, valamint civil egyesületek, alapítványok) ennek ellenére értesültek a lehetőségekről, és visszatekintve azt láthatjuk, hogy a központi elképzelések és támogatások, valamint a helyi kezdeményezések hasznos módon találkoztak. A Balassi Bálint Intézet fő szervező tevékenysége mellett a Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Szakmai Kollégiuma 15 millió forintos kerettel írt ki pályázatot, minden bizonnyal több helyen források is megnyíltak, és ne feledkezzünk meg a kulturális területen gyakorlatilag elvárt önzetlen társadalmi munkáról sem (1). Áttekintésem főbb témák szerint tárgyalja a 2009-ben megrendezett magyar nyelv éve legfontosabb eseményeit (2).

A magyar nyelv hete

1967-ben kezdődött a magyar nyelv hete rendezvénysorozat, amelyet eddig főleg a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, jelenleg pedig inkább az Anyanyelvápolók Szövetsége tart kézben. A 43. magyar nyelv hetét a magyar nyelv évének szentelték, és 2009. április 24-én Széphalomban, A Magyar Nyelv Múzeumában megrendezett nyitó ünnepséget tekinthetjük a kulturális év kezdetének is. A megnyitó előadást Kiss Jenő tartotta (*A haza és a nyelv szeretete* címmel, előadását az *Édes Anyanyelvünk* 2009. októberi száma közölte). Az eseményhez kapcsolódott az első magyar tájnyelvi vetélkedő és konferencia, valamint előadások Sopronban, Vácott, Győrben és Vonyarcvashegyen.

1. kép
A Magyar Nyelv Múzeumának emlékparkja

Kazinczy-emléktúra

Az év kiemelkedő eseménye volt a Magyar Irodalmi Hagyományörzők Országos Egyesületének fiatalok számára megrendezett Kazinczy-emléktúrája május 17. és 31. között. Az emléktúra útvonala végigkövette Kazinczy életét. A szervezők szerint Kazinczy irodalmi szerepe nem emelkedik ki kellően a magyartanításban, a diákok felszínesen és kevésbé élményszerűen ismerik meg az életművet, ezért van szükség újabb, közvetlenebb ismeretszerző módszerekre. Az emléktúrához kapcsolódott a *Ki tud többet Kazinczyról?* című verseny, amelynek nyertesei bécsi kiránduláson vehettek részt.

A Szép és a Jó

Kazinczy úgy gondolta, hogy az esztétikus, a „Szép” szükségszerűen összekapcsolódik a „Jó” fogalmával. Így ír erről Berzeviczy Gergelynek címzett levelében: „a história bizonyítja, hogy ha valahol a’ Jó gyökeret vert, ott mindig a’ Szép készítette az utat.” A „Szép” érvényre juttatásának tehát számára morális tétje volt. Ennek szellemiségében nyílt kiállítás *A Szép és a Jó* címmel május 26-án a Petőfi Irodalmi Múzeumban (PIM) (3). A kiállítás bemutatta Kazinczy életpályájának főbb állomásait, az akkori művészetfelfogást, a korabeli öltözködést és hogy mindezeket Kazinczy hogyan látta – a kiállított tárgyakat az ő kommentárjai kísérték. Három kiállítási teremben összegezték a nagy szervező életművét. A tárlatot 2010. február 10-ig lehetett látogatni.

A Magyar Nyelv Múzeuma

Természetesen a 2008-ban Széphalomban megnyílt A Magyar Nyelv Múzeuma egész évben sok új eseménynek adott otthont (4). Áprilisban itt nyitották meg az évet, június 17-én 200 kilométeres teljesítménytúrát szerveztek (a 115 indulóból 11-en tudták teljesíteni), június 20-án izgalmas események követték egymást a múzeumok éjszakáján. Kazinczy születésnapján pedig, azaz október 27-én felavatták a múzeum „óvális”,

hivatalosan Akadémiai termét (amelynek ötletét Kazinczynak az Akadémiát megálmodó rajza adta) – a megnyitó beszédet Ódor Ferenc, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közgyűlés elnöke tartotta, akit egy középiskolai kirándulás meghatározó emlékei indítottak a széphalmi múzeum ügyének támogatására. 2009-ben a széphalmi múzeumban nyílt meg Kováts Dániel rendezésében a magyar nyelvújítást, valamint a beszéd- és nyelvművelő mozgalmakat bemutató kiállítás.

2. kép
A Magyar Nyelv Múzeuma Akadémiai terme

Nyelvbusz

A PIM és a Balassi Intézet szervezésében indult útnak a *Nyelvet öltünk! – Interaktív utazókiállítás*, azaz a „nyelvbusz”. A Nyugat-busz mintájára létrejött mozgótárlat elsősorban a fiatalabb generációk megszólítására törekedett. A járművön változatos és interaktív programok várták az érdeklődőket, például vehettek székely nyelvről, és nyelvújítási ismereteiket is kipróbálhatták a tematikusan berendezett járművön. 2009-ben a busz végigjárta az országot, és a nagyobb állomások mellett iskolák is igényelhettek egy-egy napi megállót.

Szószavazó.hu

2009. július 15-én a Thália Színházban tartott sajtóbemutatóval indult a szoszavazo.hu honlap, amelynek jelszava ez volt: „Hagyj egy szót magad után!”. Magyarországon már voltak hasonló szószavazások, elsőként Kosztolányi kezdeményezésére, majd később 1957-ben, 1991-ben és 2005-ben is. Az első két szavazatot Csákányi Eszter és Hollósi Frigyes színművészek adták le, az utolsó 2009. november 30-án került sor, december 2-án a Spinoza kávéházban pedig Lauter Éva és Balázs Géza ismertette az eredményt. Mintegy 170 ezren szavaztak 14 és fél ezer szóra. Az első tíz a következő lett: *édesanya, lenolaj, édesem, fricska, cipőfűző, szerelem, pillangó, guriga, szeretlek, alkony*. A járókelők nagy meglepetésére a szavakat 2009 utolsó hónapjában óriásplakátokon is hirdették.

Kazinczy és kora

Október 15. és 17. között Debrecenben került sor a *Kazinczy és kora* című tudományos konferenciára. Az előadások három fő téma köré csoportosultak: nyelv- és stílusújítás, kultúra és életmód, valamint nemzet és identitás. Ezekhez kapcsolódott a negyedik témakör: a Kazinczy-textológia. A megnyitón Debreczeni Attila professzor bejelentette a 13 kötetesre tervezett Kazinczy kritikai életműkiadás megindulását, és bemutatta az első két kötetet.

Magyar nyelvemlékek

Október 29-én Sólyom László köztársasági elnök nyitotta meg a Mohács előtti magyar nyelvemlékekből rendezett kiállítást az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK). Ez volt az első olyan reprezentatív kiállítás, amelyen a legtöbb eredeti magyar nyelvemlék egyszerre volt látható. A kódexekben fennmaradt magyar nyelvemlékek mintegy 90 százalékát sikerült egy helyre gyűjteni és bemutatni. A kiállítást megtekintő érdeklődők a szórványemlékek korszakától eljuthattak a magyar irodalmi nyelv kialakulásának – a nyomtatás elterjedésének – koráig. A nagyszabású kiállítást – amely három teremben vonultatta fel a nyelvemlékeket – 2010. február 28-ig lehetett látogatni, tudományos igénnyel megírt katalógusa, amelybe a legkiválóbb magyar nyelvtörténészek is írtak, élményszerű ismeretbővítő iskolai tananyagként is használható.

„Hadarva írok.”

A Balassi Bálint Intézet ezzel a címmel hirdetett pályázatot a XXI. századi magyar nyelv lehetőségeit is felvillantó SMS-történetekre. A több mint 400 pályázatból kiderült, hogy az új nyelvi kifejezési mód valóban alkalmas a szépirodalmi megnyilatkozásra. Ifjúsági kategóriában Pálinkás Máté és Zsiros Gabriella, felnőtt kategóriában Tóth Annamária, Nyilas Attila és Garaczi László kapott első díjat. A legjobb munkákból Margócsy István szerkesztésében jelent meg kötet.

I. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferencia

2009. november 28-án rendezték meg először az I. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferenciát az ELTE Bölcsészettudományi Karán. A rendezvényt dr. Kozma László, az Oktatási és Kulturális Minisztérium főtanácsosa nyitotta meg. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozatának Őszi szakmai napját új köntösbe öltöztető szervezők több mint 150 pedagógust és 60 egyetemi hallgatót láthattak vendégül. A résztvevők a plenáris előadásokat követően 34 különböző szekcióelőadást, illetve műhelyfoglalkozást látogathattak meg. A konferencia mottója egy Kazinczy Ferentől vett idézet volt: „A nyelv olyan, mint az ég íve a maga egymásba futó színeinek gyönyörű játékával.”

A Szósz!-tól Kazinczy boráig

A Balassi Intézet a magyarországi kulturális, egyházi és oktatási intézmények számára írt ki pályázatot, amely lehetővé tette több tucat helyi rendezvény megvalósítását. Számos olyan kisebb-nagyobb rendezvény zajlott le 2009-ben Magyarországon, amelyek az emlékévhöz kapcsolódtak: így például a győri Kazinczy Gimnázium október 22-én tartott nagyszabású Kazinczy-emlékünnepe. Mádton emléktáblát avattak, de sok helyen felújították az emlékhelyeket és az emléktáblákat.

A Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda (Manyszi) elindította *E-nyelv Magazin* című elektronikus folyóiratát, amelynek második száma Kazinczyval, különösen teoretikusságának elemzéseivel foglalkozik (5). A Magyar Televízióban a *Szósz!* című népszerű ismeretterjesztő műsor is a magyar nyelvvel foglalkozott (anyagát

könyvben is megjelentették), de az említett óriásplakátokon túl, Kazinczy-pólókon, -jelvényeken, -mappákon, -táskákon is megjelentek az emblémák, sőt A Magyar Nyelv Múzeumában elkezdtek árulni Kazinczy egykori sátoraljaújhelyi szőlőjének a helyén termelt szőlőből készült Kazinczy-bort is.

A Nemzeti Kulturális Alap támogatása

Számos, a magyar nyelv évéhez kapcsolódó program a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásával valósult meg. A legfontosabbak a következők: Vácott A Magyar Nyelv Barátainak Egyesülete rendezett előadásokat és kirándulást Kazinczy nyomában iskolások számára. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága október 16-án Széphalomban tartott konferenciát *A magyar nyelv helyzete a világban* címmel, ennek anyaga a *Nyelvünk és Kultúránk* 2009/4. számában jelent meg. Az Anyanyelvápolók Szövetsége számos program mellett november 20. és 22. között Egerben szervezett találkozót fiataloknak. Az egri Eszterházy Károly Főiskola november 21-én médianyelvi tanácskozást tartott, pályázatot írt ki középiskolásoknak, és megindította a médianyelv.com honlapot. A sátoraljaújhelyi Kazinczy Múzeum széphalmi képeslapokból rendezett kiállítást, és előkészítette a Busa Margit-könyvtár Kazinczyra vonatkozó anyagának bemutatását is. A Nemzetek Háza a Collegium Fenno-Ugricummal Badacsonytomajban november 6-án nemzetközi eszmecserét szervezett a magyar nyelvstratégiáról. A záhonyi Tiszakönyök Kulturális Egyesület októberben és novemberben egész Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére kiterjedő rendezvénysorozatot hozott létre. A Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központja Szombathelyen november 30-án és december 1-jén *Hálózatok* címmel tartott interdiszciplináris konferenciát, amelynek része volt a *Vas megyei nyelvújítók hálózata* című szekció is. A konferencia anyaga kötetben is megjelenik.

3. kép

A debreceni Kazinczy Ferenc Általános Iskola kiállítása a sátoraljaújhelyi Kazinczy Múzeumban

Kazinczy nyomdokain

December 2-án és 3-án *A nyelvújítástól a nyelvi tervezésig* alcímmel Balázs Géza és Pomozi Péter szervezésében, a Reguly Társaság, az ELTE, a Balassi Bálint Intézet és a Finnugor Népek Vilgkongresszusának támogatásával konferenciát rendeztek az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Az előadók között volt Kassai Ilona, Bańczerowski Janusz, Juhász Dezső, Pusztai János, Péntek János, Pajusalu Karl, Kozmács István,

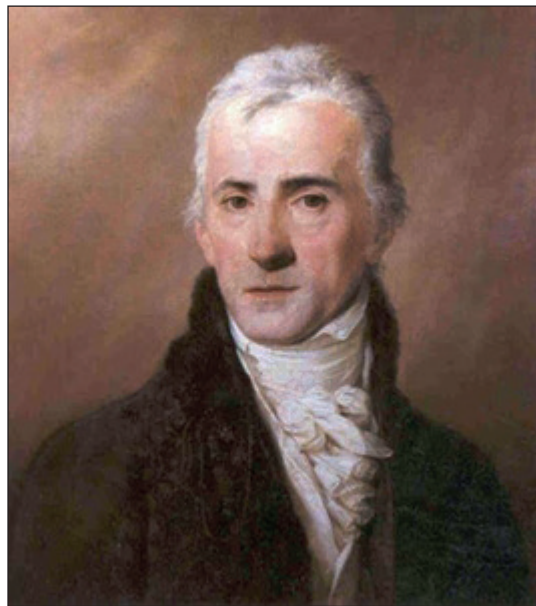
Kuznetsov Nikolai, Szili Katalin és a szervezők is. A konferenciát Csúcs Sándor, a Reguly Társaság elnöke és Dezső Tamás, az ELTE BTK dékánja nyitotta meg.

Záró rendezvény

A Balassi Bálint Intézet december 10-én este a Nemzeti Színházban tartotta a Kazinczy-év zárórendezvényét. A résztvevőket Schneider Márta kulturális szakállamtitkár köszöntötte, majd Alföldy Róbert vezette az ünnepi műsort. Mintegy húszan kaptak emlékév-kitüntetést, volt kerekasztal-beszélgetés a magyar nyelv helyzetéről, és részleteket mutattak be az emlékévben meghirdetett színházi pályázat nyertes darabjaiból (Örkény István Színház, Forte, Hoppart, Pont Műhely, KoMa társulatok).

Epilógus

Mint az év eseményeinek egyik gyakori szereplője, nagyon sok rendezvényen ott voltam. Így meglehet, hogy kicsit túlzottan is hangsúlyozom az év jelentőségét. Annyi azonban egészen bizonyos, hogy a magyar nyelvről az elmúlt időszakban egyszerre ennyi szó még sohasem esett, ráadásul nyelvünk múltja, jelene és jövője meglehetősen pozitív színben tűnt fel, bebizonyosodott, hogy az anyanyelv ügye sokkal inkább összefogó, mint megosztó, és mindezt Kazinczy Ferencnek köszönhetjük. A nyelvi-kulturális év feltétlen eredménye az is, hogy nagyon sok új módszert, megközelítést, kezdeményezést mutatott föl, amely könnyebben megismerhetővé, átélhetővé teheti Kazinczy tevékenységét, a magyar nyelvújítás szerepét, és ötleteket adhat az anyanyelvoktatás, a nemzeti művelődés színesebbé tételéhez.

4. kép
Kazinczy Ferenc

Irodalom

Balázs Géza (szerk.) 2009. *A nyelvújítás jelvilága. Tanulmányok Kazinczy és a nyelvújítás máig tartó hatásairól.*

Magyar Szemiotikai Társaság. Budapest.

Édes Anyanyelvünk 2009. 1–5. szám

(1) Balassi Intézet <http://www.bbi.hu/index.php?id=70&fid=197> (2010. február 21.)

- (2) Magyar nyelv éve 2009. <http://kazinczy2009.hu/> (2010. február 21.)
- (3) Petőfi Irodalmi Múzeum. <http://www.pim.hu/object.14d07933-8004-4169-9c29-0800c1d12c53.ivy> (2010. február 21.)
- (4) A Magyar Nyelv Múzeuma. http://www.nyelvmuz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=70:kazinczy-teljesitmenytura&catid=10:kronika-2009&Itemid=30 (2010. február 21.)
- (5) Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda. <http://www.manyszi.hu> (2010. február 21.)

Balázs, Géza: Events during the Year of the Hungarian Language

Az írás szerzőjéről

Balázs Géza
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország
balazsge[kukac]due.hu
<https://orcid.org/0000-0003-3440-2959>